

MLADI I SPOLNOST

Marin SRAKIĆ

UVOD

Akademizam zahtijeva da ozbiljno predavanje započne lijepim citatom. Danas mi pada na pamet jedan, pomalo neobičan. Uzimam ga od Laverdura, Queneauova papagaja: „Brlbljaj, brbljaj, to je sve što znaš raditi...”¹

Koliko smo o spolnosti i spolnom odgoju, o njegovoj potrebi, poteškoćama, mučnini, etapama, opanostima, nijansama pročitali knjiga! Koliko konferencija, izjava, rasprava, prijenosa čuli! Kolike okrugle stolove, kružoke, susrete, istraživanja, ankete, kongrese vidjeli! A tek filmove! Kolike ružne (loše) filmove gledali! I sve to, pitamo se, uz koje rezultate? Nakon dva stoljeća prosvjeđivanja, nakon sedamdeset godina psihoanalize, nakon četrdesetak godina više ili manje slobodne (slobodarske) škole, trideset godina emancipacije omladine, dvadesetak godina konzumizma, nismo u stanju pružiti najosnovnije informacije. Većinu djece i mladih nastavljaju uvoditi u tajne života mračna, nepotpuna i netočna otkrića njihovih vršnjaka. I sve to tajno, uz podrugljiv podsmijeh i nejasan osjećaj srama. A odrasli, potaknuti probuđenom savješću da nešto učine, daju preučene savjete ili čekaju s poukom tako dugo, dok jednog dana sa stidom ne zaključe da je sve prekasno i da bi sad bilo smiješno nešto poduzeti.²

Teološko-pastoralni tjedan posvećen temi *Navještaj vjere mladima* nije mogao ostaviti po strani riječ o spolnosti u životu mladih, jer spolnost ulazi u samu definiciju čovjeka,³ i mlada čovjeka, ukoliko je ona temeljna sastojnica osobnosti, kao što kaže jedan crkveni dokument: „Spolnost je temeljna sastojnica osobnosti, njezin način bivanja, očitovanja, ophođenja i življenja ljudske ljubavi. Doista, osoba po spolnosti dobiva one značajke koje ju na biološkoj, psihološkoj i duhovnoj razini čine muškarcem ili ženom, te stoga imaju veliku snagu i značenje za postizanje zrelosti svakog pojedinog čovjeka i za njegovo uključenje u društvo.”⁴

1 Citirano prema M. Lecoq, *Strategia per un'educazione sessuale in ambiente scolastico*, Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo (Milano) 1974, str. 9.

2 *Ondje*, str. 9–10.

3 *Sex: ein Wort im Satz MENSCH*, u: *Basis* 10, 1975, 6–8

4 SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*. Obrisi spolnoga odgoja. KS, Zagreb, 1984, br. 4, Dokumenti 69: KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana*, KS, Zagreb, 1976, br. 1, Dokumenti 47.

Drugo je pitanje, koliko se o tome može reći u nekoliko minuta u kratkom priopćenju, da se ništa bitno ne propusti a suvišno ne kaže. U složenoj problematici nastojat ćemo se držati osnovne zamisli Tečaja – mladi i spolnost u sklopu cjelokupnog navještaja vjere mladima.

MLADOST – DOBA OTKRIĆA I KRIZA

Nakon relativno mirnog, možemo reći najmirnijeg i najljeđešeg životnog razdoblja, zvanog doba razuma, tj. djetinjstva, u kojem čovjek stvara sliku vlastitog tijela i upoznaje geografiju vlastitog tijela te uočava razliku spolova, nastupa *mladenačko doba*, tj. doba velikih otkrića i kriza.

Mladić (odnosno djevojka) u toj dobi najprije *otkriva svoje ja*. To počinje u pubertetu s novim doživljajem i s novim iskustvom vlastitog *tijela*. Čovjeku se na putu sazrijevanja nameće tijelo neuobičajeno snažno, bilo kao pozitivno ili negativno iskustvo. Radost nad vlastitim tijelom hrani se iz doživljaja vlastite snage i sposobnosti, iz novog osjećaja života, iz užitka zbog ljepote i razvijenosti vlastitog tijela. Iskustvo spolnosti u toj dobi sazrijevanja, sa svekolikim nutarnjim stanjima koje mora proći, stavlja mlada čovjeka pred nova pitanja i nove zadaće.

Drugo otkriće je otkriće *su-čovjeka*. Ljudi s kojima je dijete do sada živjelo dobivaju novi lik i novo vrednovanje, počevši od roditelja, braće i sestara. I ovdje stoji u prvom planu *tjelesna komponenta*, posebno u svojem spolnom obilježju. Otkriće dvostruke spolnosti i spolne napetosti, koja se u naše vrijeme pojavljuje vrlo rano, stavlja mlada čovjeka pred teške etičke probleme. Činjenica ubrzanog fizičkog dozrijevanja nasuprot sporijem duševnom sazrijevanju daje tim problemima posebnu oštrinu.

Od tih otkrića zavise i *krize*, isto tako nešto karakteristično za dob sazrijevanja. Redovito se govori o četirima takvim krizama: kriza autoriteta, seksualna kriza, kriza osobnosti i kriza vjere. Najsnažnije se, osobito u muške mladeži, doživljava *seksualna kriza*. Ponavljano iskustvo da se ne uspijeva uspostaviti vlast nad vlastitim nagonima može dovesti mlada čovjeka u tešku situaciju izazivajući osjećaje manje vrijednosti, tjeskobna stanja i kompleks krivnje. Ako se tome pridruži i neispravan spolni odgoj, nastala kriza može postati vrlo žestoka. Budući da je danas mladi čovjek mnogo više izložen najrazličitijim utjecajima, budući da su iskušenja koja mora podnijeti mnogo veća, kriza je puno izrazitija nego u prošlosti.⁵

DEGRADACIJA SPOLNOSTI U POTROŠAČKOM DRUŠTVU

Uz mnoštvo negativnih faktora koji otežavaju mladima da shvate spolnost u njezinu ispravnom kontekstu, o čemu ćemo nešto kasnije reći, nepravdedno bi bilo zanjekati pozitivne pojave u odnosu prema spolnosti. Prije svega treba istaknuti da mladi ispravnije i zrelije gledaju na svoje tijelo negoli prijašnje generacije. Da-

5 A. Šuštar, *Odgoj savjesti*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1983, str. 28–31.

nas mladi nisu samo oslobođeni od nekih oblika *moralizma*, nekad tako raširenog, nego daju tijelu pravu vrijednost. Usprkos erotizmu sredine u kojoj žive, oni imaju neki opći osjećaj prirodnosti, bez licemjerja. To se očituje u većoj spontanosti i prostodušnosti s obzirom na spolne probleme. S mladima se danas može lakše i otvorenije govoriti o spolnim pitanjima negoli s njihovim vršnjacima nekoliko desetljeća ranije, iako su možda zahvaćeni i pornografijom i panseksualizmom freudovskog tipa.⁶

Ta otvorenost izaziva veću nesigurnost, ali u mladima izaziva i želju za prijateljskim i čvrstim vodstvom. U toj želji za istinom mladi su osjetljivi na načela koja se temelje na konkretosti i na primjeru. Upravo zbog takvog stava mladi odbacuju čisto izvanjski i nestvarni autoritet koji nije povezan s uvjerljivom osobnošću. Zapravo, samo teoretsko tumačenje ostaje ponajčešće nedjelotvorno a poziv na autoritet nije uvjerljiv, štoviše, nekad izaziva opoziciju mladih.⁷

Međutim, seksualna revolucija, kao komponenta demoralizacije suvremenog društva, etički je osiromašila ljubav i spolnost.⁸ Svjedoci smo posve novog razdoblja povijesti spolnosti u zapadnjačkoj kulturi. U našem potrošačkom društvu spolnost ima niz obilježja koja je uvjetuju i dovode u opasnost njezino izvorno življenje. Napose se ističu slijedeća obilježja: živimo u seksualiziranom svijetu, svijet je erotiziran ili, još bolje rečeno, seksualiziran. Na to su, između ostalog, utjecali: žestoka reakcija prema nekim nasljednim (atavističkim) tabuima, ekspanzija psihoanalize, psihičke napetosti zbog koncentracije stanovništva u gradovima, omasovljenje (masifikacija) kulture. Jedan od ciljeva koji trajno potpiruju seksualizaciju današnjeg svijeta jest *trgovina*: u mnogo čemu spolnost se upotrebljava u komercijalne svrhe. Istaknimo samo komercijalnu propagandu. Svima nam je poznato kako se spolnost upotrebljava da se kupac privuče i roba proda. Erotizam je mamac kojim se naše potrošačko društvo služi u mnogovrsne ciljeve. S pravom se govori o mitu erotizma u suvremenom društvu ili o valu spolnosti.⁹ Štoviše, ta se pojava smatra jednim od znakova vremena. „Jedan od znakova vremena je seksualizacija društva.”¹⁰

Potrošačko društvo degradiralo je spolnost i u drugom smislu: pretvorilo ju je u *širok predmet potrošnje*. Unutar pojave seksualizacije današnjeg svijeta treba istaknuti širinu što ju je dobio spolni impuls u naše vrijeme. Dok je s jedne strane spolni impuls izgubio snagu i agresivnost, dobio je na širini: „Ta raširena infiltracija spolnog impulsa vjerojatno je najkarakterističnija strana našeg vremena na tom području u toj mjeri da, analizirajući motivaciju ljudskog vladanja i razne vidove naše civilizacije, zapanjeni nalazimo biološku snagu spolnog impulsa ondje gdje ga najmanje očekujemo.”¹¹ No dobivajući na širini, spolni je impuls izgubio na kvali-

6 J. M. Reuss, *Principi di pedagogia sessuale*, Queriniana, Brescia, 1967, 2. ed., str. 49–50; usp. A. Hortelano, *Amore e matrimonio: nuove prospettive*, Cittadella editrice, Assisi, 1973, str. 11–12.

7 J. M. Reuss, *nav. dj.*, str. 50.

8 M. Vidal, *Morale dell'amore e della sessualità*, Cittadella ed., Assisi, 1973, str. 188 sl.

9 G. Struck, *Sexo y moralidad*, u: *Concillium* 25, 1968, 311 sl.

10 J. M. Jasquez, *Realidades socio-religiosas del catolicismo español*, Madrid, 1967, str. 181.

11 *El libro de la vida sexual*, Barcellona, 1968, str. 156.

teti. Suвременa je seksualnost potrošačka seksualnost i upravljena je prema čovjeku-masi, pa zato gubi na kvaliteti.

Kao očitovanje tog obilježja današnje spolnosti treba istaknuti *razdvajanje* vrednota spolnosti. Ako kažemo da su u sredenoj spolnosti skladno sjedinjeni seksus, eros i agape, opaziti ćemo da su u današnjem svijetu te vrednote razdvojene. Štoviše, postoji težnja da se svede samo na jednu od njih: na najnižu vrednotu, seksus. U današnjem shvaćanju spolnosti postoji hipergenitalizacija, koja ne odgovara normalnom razvoju i koja očituje vraćanje unazad prema infantilnoj i preadolescentnoj etapi spolnosti.

Suвременi način življenja spolnosti u našoj omasovljenoj civilizaciji pokazatelj je dubokih praznina u osobnim vrednotama. Iza tog vala seksualnosti krije se „ona duboka problematika koja danas zahvaća tolike ljude: potisnuta ili nezrela a većinom i supernadomještena spolnost”.¹² U mnogim izražajima omasovljene spolnosti našeg vremena možemo opaziti simptome regresa (hipergenitalizacije infantilnog tipa) pa čak i patološkog tipa (povećanje ekshibicionizma).

Umjesto da služi izgradnji osobe, u mnogim okolnostima spolnost se koristi za osobno otuđenje. Suвременi se čovjek otuđuje na mnogo načina: spolnost je jedan od najopćenitijih oblika tog otuđenja. Jedan autor tvrdi, i ne bez razloga, da je spolnost narkotik za tjeskobu suвременog čovjeka: „U dubini tog stanja osiromašenja nalazi se jedan oblik tjeskobe. Spolnost je narkotik za tjeskobu.”¹³

Taj opis suвременog stanja može izgledati previše pesimistički, no i ozbiljni promatrači u našem društvu priznaju nedostatke i promašaje u spolnom odgoju: „Vaspitače iznenađuje to što se mladi rano počinju interesovati za seksualne probleme, voditi ljubav i zadovoljavati polnu potrebu. Mnoge iznenađuje kako je moguće da za jednu godinu po nekoliko stotina maloljetnica u BiH vrši abortus, rađa djecu ili se prisilno udaje; iznenađuje i to što mnogi mladi ljudi prerano uživaju u masturbaciji, što počinju prije pune fizičke i psihičke zrelosti polni odnos, što neki u početnom polnom odnosu postaju žrtve oboljelih od polnih bolesti i perverzних pojedinaca...”¹⁴ Umjesto da pomoću spolnog odgoja, koji iznosi revolucionarna otkrića i služi se revolucionarnim metodama, mladi postaju zreliji, odgovorniji i humaniji, poznati psiholog N. W. Ackerman priznaje: „Seksualno ponašanje mladih ljudi je simptomatično. Mladi čovjek ima veću seksualnu slobodu, ali on ne zna što da radi s njom. On se ponosi seksualnim aktom, koji za njega znači podvig i nešto uzbudljivo, ali pažljivo nastoji da ostane neangažiran i povučen, da izbjegne osjećaje. Boji se da se ne izgubi u ljubavi... Djevičanstvo se manje cijeni. Spolni odnosi prije braka su u porastu.”¹⁵

---

12 G. Struck, *nav. čl.*, str. 312.

13 *El libro de la vida sexual*, str. 11.

14 P. D. Mandić, – V. F. Erceg, *Problemi polnog razvoja i ponašanja mladih*, Svjetlost, 3. izd., Sarajevo, 1982, str. 3.

15 N. V. Ekermen, *Psihodinamika porodičnog života*. Dijagnoza i lečenje porodičnih odnosa, Biblioteka „Psiha”, Titograd, 1966, str. 152 i 266.

Kako se u toj situaciji ponašaju odrasli? Oni koji bi trebali pomoći mladima da žive svoju spolnost, često ne znaju kako da se suoče s tim pitanjem. Jedan od osnovnih razloga takvog ponašanja, te nesigurnosti sastoji se u tome što ni odrasli nemaju jasne slike o problemu što ih postavlja ljudska spolnost i njezina potreba.

Mnogi u svom djetinjstvu nisu pravilno shvatili spolnost, zato su ili pretjerano oprezni ili upadaju u drugu skrajnost pretjerane slobode. Da oni spolnost ne shvaćaju ispravno, pokazuje i to što mnogi od njih govore o ljubavi i onda kad je riječ ili o makar kakvoj sentimentalnoj privlačnosti ili o spolnoj vezi, bez obzira je li u skladu sa zahtjevima prirode ili ne.

Ni roditelji ili odgojitelji koji ispravno žive svoju spolnost ne usuduju se svaki puta govoriti mladima o tom pitanju, najvjerojatnije i zato što ne znaju kako bi se izrazili ili zato što je riječ o pitanjima koja zadiru u najintimnije područje ljudske osobe. Roditelji i odgojitelji koji otkriju skretanja mladih na području spolnosti nastoje jednostrano pripisati krivnju njima i ne primjećuju dovoljno da su mladi osamljeni, ako im odrasli ne nastoje pomoći razumijevanjem i ljubavlju. Izolacija može biti velika opasnost za zdravo spolno usmjerenje mladih.

POLOŽAJ MLADIH

Ako odrasli ne shvaćaju spolnost pravilno, još je gora situacija u mladima koji se nalaze na pragu spolnog života, koji su njom zapljusnuti a osjećaju nesigurnost i nedostaje im savjeta. Mnogi su razlozi te zbrke.

I djeca, a još više mladi, na pitanja o spolnosti dobivaju nepotpune odgovore ili ih uopće ne dobivaju. U određenom času oni se prisjećaju smetenih prešućivanja, dvoznačnih izgovora ili možda pravih uskraćivanja odgovora.

Velik postotak djece i mladih prima svoje informacije o spolnosti s ulice, a to nije bez loših posljedica, za cijeli život. Domaće statistike kažu: „90,08% ispitanih (87,20% djevojaka i 92,89% mladića) više je naučilo iz oblasti ljudske seksualnosti od vršnjaka nego od roditelja i nastavnika”.¹⁷ S takvim informacijama često je povezan i loš primjer koji sa sobom povlači opasne navike. I onda kad su odrasli dobro raspoloženi i žele rasvijetliti pitanja spolnog života, katkad to ne čine jasno: koji put daju samo tumačenja s područja biologije i fiziologije, a koji put se služe slikovitim načinom govora koji nema mnogo veze sa stvarnošću. U tim pokušajima nedostaje sveobuhvatna vizija spolnosti koja je očitovana u božanskom naumu.

Nadalje današnja omladina nije više raspoložena prihvatiti pasivnu nauku Crkve o spolnosti, koja je neprimjereno formulirana u propovijedima i katehezi. No bez obzira na to što u našem društvu nailazimo na proturječne sudove o ulozi vjerskog odgoja na življenje spolnosti,¹⁸ religiozni je odgoj od najvećeg značenja za odgoj

¹⁶ J. M. Reuss, *nav. dj.*, str. 44–46.

¹⁷ P. D. Mandić – V. F. Erceg, *nav. dj.*, str. 198.

¹⁸ M. Košćek *Seksualni odgoj*, Epoha, Zagreb, 1963, str. 7: „Socijalističko društvo odbacuje vjerske predrasude i moral koji se zasniva na religiji... Vjerskih predrasuda čovjek se ne rje-

spolnosti koja u krajnjoj liniji ima svoj temelj u Bogu. Pouka može uvjeriti samo ako jasnim izlaganjem i primjerom učitelja kršćanska poruka postane stvarnost i vrednota u duši mladih.

Štetni odjeci mogu nastati i iz susreta mladih s nesigurnim svećenicima u ispovijedi. Loše utječe na mlade i rigorizam i laksizam ispovjednika. Još je gore ako nađu na suprotne stavove. Kriva ocjena grijeha kao i nedostatak vodstva punog razumijevanja, čvrstog i ljubaznog, mogu mlade dovesti do malodušja, ponovnih padova, a nerijetko i do napuštanja borbe za čistoću.¹⁹

I sami mladi pitani o utjecaju tiska, izdavačke djelatnosti, radija, filma, televizije i općenito javnog života dali su sljedeće mišljenje: „76,43% ispitanika smatra da štampa i film nekim svojim sadržajima snažno erotiziraju mlade... Izvjesno je da štampa, filmovi i druga sredstva masovnog uticaja (pod određenim uslovima) uslovljavaju kod nekih ispitanika izvjesne pojave erotomanije.”²⁰

SPOLNOST U NAVJEŠTAJU VJERE MLADIMA

Pridružujući se onima koji pomažu mladima da skladno ucijepu spolnost u cijelu osobu, ne želimo niti možemo zamijeniti roditelje ili druge odgojitelje,²¹ nego želimo dati svoj specifičan doprinos, prema riječima dokumenta: „Odgojitelji i roditelji često priznaju kako nisu dovoljno pripravnici da dadu odgovarajući spolni odgoj. Škola nije uvijek kadra da pruži cjelovit pogled na to pitanje: kad bi se davale jedino znanstvene obavijesti, ono ne bi bilo potpuno razjašnjeno.”²²

Osim autentičnog životnog svjedočenja dva su nam sredstva prvenstveno na raspolaganju, odnosno dva su značajna momenta u našem radu s mladima. To su *kateheza* i *sakrament pomirenja*.

a) *Kateheza*. – Naša kateheza o spolnosti mora prije svega biti *teologična*, a tek onda *moralna*. – To znači da smo prvenstveno pozvani iznijeti *novi navještaj vjere*, navještaj Božjeg plana o ljudskoj spolnosti, a tek onda donositi moralni sud opravdanja ili osude. S tog su stajališta tradicionalni tečajevi pripreme na ženidbu pred-

---

šava lako, osobito ne na seksualnom području, a religija nije nigdje tako kruta kao upravo u moralnom vrednovanju ljudske seksualnosti.” Drukčije mišljenje zastupa Marinković Josip u članku *Humanizacija odnosa među spolovima s filozofskog stajališta*, u: Vukasović A. (uredio), *Interdisciplinarni pristup humanizaciji odnosa među spolovima*, Radovi zavoda za pedagogiju FFS u Zagrebu, Izdavački servis Liber, Zagreb, 1981. str. 56: „Ono što je vjeronaučno, shvaća se kao samo po sebi loše, dogmatsko, nekritičko i gerontokratsko. Bez obzira na to koliko je ta osuda točna i koliko se takav sud u nastavi može ograničiti isključivo na vjeronauk, pridemo li vjeronauku sa stajališta onog što nas u našoj raspravi zanima, a to je humanizacija odnosa među spolovima, i učinimo li to bez dogmatskih predrasuda odnosa među spolovima, i učinimo li to bez dogmatskih predrasuda, uočiti ćemo da je govor o toj temi u okvirima vjeronaučne nastave utemeljen u cjelini egzistencijalnih pitanja i stoga u sebi koherentan...”

19 J. M.Reuss, *nav. dj.*, str. 47–48.

20 P. D. Mandić – V. F. Erceg, *nav. dj.*, str. 199.

21 Usp. *GE* 3.

22 *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, br. 9.

evangelizacija i treba ih ucijepiti u cjelokupni plan evangelizacije, koji predviđa prave i istinske vodiče vjere u kojima se kršćanski navještaj spolnosti iznosi konkretno i uvijek u vezi sa svagdašnjim životom.²³

Kateheza o spolnosti polazi od Svetog pisma. Ono sadrži prvoklasnu nauku o spolnosti kao vrednoti. Ako na tu nauku gledamo cjelovito, opazit ćemo njezinu bit i uspjeh ćemo razlikovati objavu od posljedica socijalnih utjecaja, npr. patrijarhalizma i stoičke filozofije.

Bit svetopisamske nauke o spolnosti kao vrednoti sadržana je u slijedećim tekstovima: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im: 'Plodite se i množite i napunite zemlju... Nije dobro da čovjek bude sam'... Od rebra što ga je uzео čovjeku napravi Jahve, Bog, ženu pa je dovede čovjeku... Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo” (Post 1,27; 2,18.22.24).²⁴ Tu je nauku i Krist ponovio (Mt 19,4–6), a Pavao protumačio u svjetlu Kristova otajstva.

Objavljena nauka iznosi sve glavne vrednote spolnosti. Spolnost je Božji stvor, dar nebeskog Oca ljudskoj djeci, a što Bog daje, za čovjeka je najbolje.²⁵ Isto tako spolnost sačinjava čovjekovu bogosličnost i zato sama po sebi pomaže čovjeku u njegovu usmjerenju prema Bogu i potiče ga da djeluje bogougodno. Spolnost je osnovna sila koja tvori društvo, zajednicu, sila koja pripadnike različitog spola združuje u „jedno tijelo”, u najtješnje osobno zajedništvo, koje je zatim izvor novih života i ljudskih zajednica. U spolnosti se čovjek „lijepo osjeća”, ona rađa i čovjekovu osobnu sreću. To je nužno sredstvo kojim supruzi surađuju s Bogom pri stvaranju novih ljudi. Ona je sposobnost koja omogućuje očitovanje ljubavi prema bližnjemu; njom se supruzi međusobno usrećuju i daruju najvećim naravnim dobrom, životom djece. (Usput hudi rečeno: kastrirani /eunusi/ su, kažu, mnogo manje osjetljivi za potrebe bližnjega negoli spolno neoštećeni.) Iz svega rečenog jasno je da je spolnost jedna od najsnažnijih čovjekovih naravnih sposobnosti za štovanje Boga.

b) *Spolnost – sredstvo i znak ljubavi.* – Sveto pismo povezuje spolnost s ljubavlju. Bog je stvorio spolnost zato da „čovjeku bude dobro” (Post 2,18), dakle iz ljubavi prema čovjeku. I Koncil govori o spolnosti kao sredstvu i znaku ljubavi,²⁶ a isto tako i novi dokument o odgoju ljudske ljubavi: „Tijelo pridonosi da se objavi Bog i njegova stvarateljska ljubav, ukoliko očituje stvorenjski značaj čovjeka, njegovu ovisnost o temeljnom daru, naime o daru ljubavi. 'Evo što je tijelo: svjetlo ljubavi kao temeljnog dara, pa zato svjedok ljubavi kao izvora iz kojega je prosteklo i samo to darivanje.'”²⁷; a malo dalje: „Spolnost je pozvana da izrazi različite vrednote kojima odgovaraju posebni čudoredni zahtjevi. Usmjerena prema

23 Usp. G. Trentin, *Sessualità: annuncio cristiano ed orientamenti pastorali*, u: *RTM* 63, 1984, 3, 423–424.

24 Usp. Š. Steiner, „*Persona humana*” in *oznanjevanje*, u: *Cerkev* 11, 1977, 1–2, 23–24.

25 Usp. *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, br. 22 i 23.

26 Usp. *GS* 49 i 50.

27 *Odgojne smjernice...*, br. 23.

medusobnom dijalogu, pridonosi cjelovitom sazrijevanju čovjeka time što ga uči na sebedarje u ljubavi.²⁸

Nekada je moraino-teološka nauka premalo gledala u spolnosti i njezinoj djelatnosti sredstvo ljubavi. Općenito se zaustavljala samo na biološkoj ispravnosti i uzimala u obzir gotovo isljučivo biološke kriterije. A ni današnja seksualna revolucija nije daleko odmakla. Naprotiv, pod utjecajem je biološke fiksacije još više negoli nekadašnja teologija.

Suvremeni navještaj vjere prosvijetljen Svetim pismom, novim crkvenim učiteljstvom i teologijom, stavlja spolnost na pravo mjesto, tj. u naručje ljubavi. Upravo tu spolnost doseže svoje pune vrijednosti: „Kad ljubavi ne bih imao, bio bih ništa” (1 Kor 13,2). „Kateheza mora jasno istaknuti kako je prvi poziv kršćanina da ljubi i kako se poziv na ljubav ostvaruje na dva različita načina: u braku, ili u bezženstvu življenom iz ljubavi prema Kraljevstvu.”²⁹

c) *Kateheza povezana sa životom* – O spolnosti se ne smije govoriti apstraktno. Apstraktno promatrati spolnost, pa i s kršćanskog stajališta, dovodi u opasnost da se spolni odnos mitizira, kao da je on skladno jedinstvo, savršeno ostvareno, bez problema i sukoba. Naprotiv, istina je drukčija. Mnogi kršćani teško uspijevaju integrirati spolnost: bilo zbog dobi, kao mladi o kojima govorimo, bilo zbog stanja, kao u slučaju mnogih usamljenih supruge i pojedinaca, hendikepiranih, homoseksualaca itd. Važno je donijeti *navještaj vjere u svagdašnjim sukobima*, kao kvasac obraćenja i promjene, kao polaznu točku nove slobode. Taj kvasac ne slabi pod teretom protivurječnosti i pojedinačnih sukoba, bračnih, obiteljskih ili društvenih, nego u tim sukobima dobiva pravu životnu dimenziju, znak koji naviješta i unaprijed označava zahtjev novog odnosa, novog stila života koji priznaje uzajamnu slobodu osoba kao oblik odgovornosti i omogućuje da se oslobodi od privide-nja ili od stvarnih oblika moći i prevlasti.

U rješavanju problema koji se javljaju na životnom putu vjere valja izbjegavati dva oprečna postupka, legalistički i tješiteljski. *Legalističkim stavom* stavljamo osobu na Prokustovu postelju norme i zakona, a zaboravljamo da je osoba mnogo više od njezina vladanja: da shvatimo značenje nečijeg vladanja, treba poznavati moralnu normu, ali isto tako i osobu u situaciji, njezin stav prema vrednoti ili vrednotama koje su u pitanju pri donošenju moralne odluke. Kad zauzimamo suprotni, *tješiteljski stav*, slični smo onome koji utopljeniku drži propovijed ili lekciju kako da dopliva do čamca. Moralnost neke odluke ne može se odrediti samo na temelju dobre volje ili nekog dalekog ideala dobra, nego i na temelju efektivne sposobnosti ostvariti najbolje u konkretnoj situaciji. U osnovici tih dvaju stavova ili načina suočavanja s moralnim problemima postoji zajednička pogreška, dosta česta u našim pristupima spolnosti u mladih, a to je apstraktnost, nedostatak poznavanja i poštovanja stvarne osobe od kosti i mesa, s njezinim sukobima, poteškoćama, teretom tolikih uvjetovanosti i padovima.³⁰

---

28 *Ondje*, 32.

29 *Ondje*, 56; Usp. Š. Steiner, *nav. čl.*, str. 24.

30 Usp. Š. Trentin, *nav. čl.*, str. 424–426.

Vrijednost uređene spolnosti oduševljava slušatelje i onda kad kao navjestitelji vjere iznosimo plodove razuzdane spolnosti, ali tek onda kad se riječ o devijacijama spolnosti, odnosno o grijesima bludnosti, ne pretvori u zastrašivanje i ne istakne u prvi plan naše moralno naučavanje. U suprotnom slučaju dovelo bi do krivog zaključka, naime da je spolnost sposobnost zla. Nijedna spolnost koju čovjek ne prožme svojim zlim djelovanjem *nije prije svega prilika za zlo*, pa ni anomalna, kao npr. homoerotična, nego je najprije izvor za dobro, za uspostavljanje međuljudskih odnosa, energija za djelovanje, prilika za učvršćivanje volje, možda i križ na putu nasljedovanja Krista itd. Ako kao navjestitelji ne oduševimo slušatelje s vrijednostima uređene spolnosti, zastrašivanje lošim plodovima razuzdane spolnosti je štetno: „Tko se boji, nije savršen u ljubavi“ (1 Iv 4,18), kaže sv. Ivan.

Iako mladi nerado slušaju o grijesima protiv spolnosti, iako neki od njih izričito isključuju religiju kao neophodan regulativ međuljudskih odnosa, iako smatraju „da predstavnici religijskih institucija nemaju pravo da određuju šta je u seksualnim odnosima dobro, a što rđavo“,³¹ smatramo da nećemo mladima pomoći ako prešućujemo ovu stranu pitanja spolnosti, jer vrijedi Isusova riječ: „Istina će vas osloboditi“ (Iv 8,32).

Negativni moralni vid spolnosti nije ništa drugo doli negativni vid onoga što smo do sada rekli o njezinim pozitivnim dimenzijama. „Ako je čovjek snagom svoje spolnosti bitno usmjeren prema ljubavi i zajednici, radikalni grijeh bludnosti sastoji se u individualističkom življenju spolnosti.“³² To se može ostvariti u dva vida: ukoliko se *ne ucijepi* u dinamičnu cjelinu osobe, kad postaje neka sila koju osoba ne kontrolira ili, još gore, kad se pretvara u silu koja ruši strukturu osobe. S drugog stajališta seksualnost se individualistički živi kad *zatvara* čovjeka u njega samoga. Zajednički nazivnik neurednih spolnih ponašanja jest egoizam koji blokira sastavne dinamizme spolnosti.

S tog stajališta bismo mogli reći i za krepost čistoće: „Autentična krepost čistoće napose je mogućnost ljubiti. Ona kreposnog čovjeka osposobljava da u svojoj nutrini uredi tjelesne strasti, koje, tako, prihvaća duh i sretno ucjepljuje u ljudsku osobu. Njezin učinak je 'raznarcizirati' radosti tijela uzdignute do darivanja duhovne ljubavi koja ide od osobe k osobi, a ne od tijela k tijelu.“³³

Grijeh seksualnosti sastoji se u nedostatku oblativne (darivateljske) dimenzije spolnosti i ljubavi. U svim slučajevima bludnoga (seksualnoga) grijeha čovjek odbija slijediti nutarnju dimenziju ljudske spolnosti; odbija ostvariti darivanje samog sebe zajednici, od najintimnije dubine svoga bića do konkretnih očitovanja.

U vezi s time nameće se pitanje *težine grijeha bludnosti*. I na temelju objavljene nauke, i na temelju crkvenog učiteljstva te teološke misli, kao i na temelju zdravog

31 P. D. Mandić – V. F. Erceg, *nav. dj.*, str. 201.

32 A. Auer, *Sexualidad*, u: *Conceptos fundamentales de la teología*, IV, Madrid, 1966, str. 268.

33 A. Plé, *Vida afectiva y castidad*, str. 223.

i poštenog razmišljanja, dolazimo do zaključka da ozbiljna povreda spolnosti povlači i tešku odgovornost. Naime „spolnost ima tako odlučno značenje za čovjekovu osobnu zrelost kao i za njegovo ucjepljenje u ljudsku zajednicu da teoretska i praktična negacija povlači sa sobom teški nered i zato ga treba smatrati teškim grijehom protiv strukture čovjekova bića i djelovanja”.³⁴ No pri određivanju težine ne može se svaki grijeh objektivno mjeriti jednom mjerom; npr. masturbacija u adolescenata ima drukčiju moralnu vrijednost od masturbacije u odrasla čovjeka.³⁵ I to ne zbog različitog intenziteta pristanka, nego jer u samoj sebi ima različitu vrijednost (snagu) s obzirom na uništenje osobne zrelosti ili međusobne integracije. Osim jasnih načela koja je postavilo crkveno učiteljstvo, Sveto pismo ili predaja važno je uočiti stupanj (ne)zrelosti u doba sazrijevanja ili nedostatak psihičke uravnoteženosti.³⁶

NAVJEŠTAJ VJERE U SAKRAMENTU POMIRENJA

Povlašteni čas kršćanskog navještaja o spolnosti jest *sakrament pomirenja*. Odgojnoj dimenziji odgovara struktura ovog sakramenta u svoj njegovoj širini. Kao ispovjednici pomažemo pokorniku da samom sebi razjasni svoju moralnu situaciju, da uoči slabe strane, da ispravi eventualne zablude u prosuđivanju, da probudi pouzdanje u Božje oprostjenje, da se otvori nadi i odluci za drukčiju budućnost, što je samo milost može osigurati.

Mi ne govorimo u svoje ime, a nismo ni zastupnici nekog posebnog teološkog mišljenja, nego predstavnici konkretne Crkve, koja je u isto vrijeme zajednica i institucija, karizma i autentično učiteljstvo. No nismo ni *puki pasivni ponavljači* službenog naučavanja koji bez promatranja konkretne situacije sudimo slučajeve u njihovoj ogoljenoj materijalnosti.

Ako i kažemo da je sakrament pomirenja prilika za odgojni dijalog, on i dalje ostaje prije svega *dogadaj spasenja*. Zato predmet odgojnog dijaloga nije u prvom redu moralna situacija pokornika, nego *milosrdna ljubav Očeva koja se ljudima očitovala u Kristu*. Prije nego što je ovaj dijalog moralna provjera, on je navještaj radosne vijesti, proglas Evanđelja. Prvu svoju pažnju ne smijemo posvetiti onome što je pokornik učinio ili što je trebao učiniti, nego onome što je Bog učinio, pobjedi nad grijehom što ju je izvojevao u smrti i uskrsnuću Kristovu, s kojim se pokornik združuje.

Ako se pokornik kaje za grijeh, ako je u nutрини odlučio ići putem novog života, ako se otvara nadi pomirenja, to je učinio zato što ga je predusrela milosrdna Božja ljubav. Kad pokornik pristupa sakramentu pomirenja, čini to zapljusnut tom ljubavlju koja ga predusreće. Zato odgovor na njegov pristup ovom sakramentu i na iskrenu samooptužbu ne smije biti prožet *kratkovidnim moralizmom* ili duševnom tjeskobom, nego mora biti navještaj mira, poziv na radost i zahvalnost.

34 J. Grundel, *Geschichtlichkeit*, u: *Sacramentum mundi*, II, Freiburg-München-Wien, 1958, str. 340.

35 *Ondje*, str. 340.

36 *Usp. Persona humana*, br. 9.

To je posebno važno kad je riječ o grijesima neuredne spolnosti i kad je riječ o mladima, koji često ove grijehe prešućuju ili ih ne smatraju potrebnom materijom za ispovijed. Tome se ne treba čuditi, jer je optužba te vrste neugodna, a pogotovu u slučaju mladih koji su ljubomorni na svoju nutrinu, a i inače je to područje u kojem zajedno s grijehom valja očitovati bolne anomalije psihe, intimne drame i nepoznate tragedije, područje u kojem planiranje obnove može izgledati beznađno a predviđanje ponovnih padova može oslabiti svaku dobru volju i ugroziti pouzdanje i u sebe i u Gospodina. Svaka odgojna zadaća, motivacija ili smanjenje napetosti ili opomena odnosno razjašnjenje moraju polaziti od *proglašenja milosti Kristove* koja već djeluje u onome koji je krenuo putem obraćenja.³⁷

RIASSUNTO

La giovinezza è il periodo delle grandi scoperte e delle crisi. Prima di tutto i giovani scoprono il loro „io” e poi „con-uomo”. Negli ambedue casi risalta l'elemento componente corporeo con la sua caratteristica sessuale. Da queste scoperte sorgono delle crisi di cui la più intensa è quella sessuale. L'annuncio di fede ai giovani deve comprendere anche la sessualità perché essa è l'elemento essenziale della persona umana. Quest'annuncio, basandosi sulla Scrittura, deve partire dal fatto che la sessualità è il dono di Dio ai figli dell'uomo (cf. Gen 1, 27 s), e il segno dell'amore divino verso gli uomini. La catechesi e il sacramento della penitenza sono i momenti più forti dell'educazione sessuale, i momenti nei quali prima di tutto occorre fortemente e chiaramente annunciare la fiducia in Dio e ristabilire la pace nelle anime agitate dei giovani.

---

37 Usp. G. Gatti, *Morale sessuale educazione dell'amore*, ELLE DI CI, Torino-Leuman, 1979, str. 177–182.